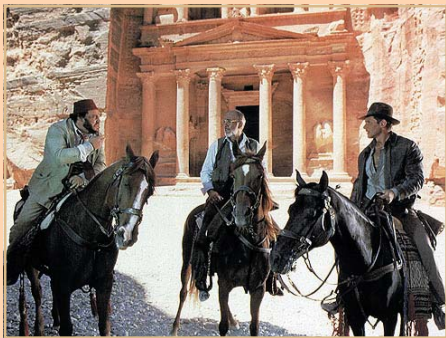

PETRA – AKMENĪ ZUDUSĪ PILSĒTA

VALDIS SEGLINŠ

Senās Petras kultūrvēsturisko pieminekļu komplekss Jordānijā ir UNESCO aizsardzībā kopš 1985. gada, bet 2007. gadā ir atzīts par vienu no jaunajiem pasaules brīnumiem. Loģisks ir jautājums – kas gan tur ir tas vērtīgais, jo parastam eiropietim nosaukums asociējas tikai ar klintī kaltu baznīcai līdzīgu monumentālu celtni un, protams, ar Stīvena Spīlberga režisētu filmu “Indiana Džonss un pēdējais krus-takarš” (*Indiana Jones and the Last Crusade*, 1989) ar Hari-sonu Fordu neglābjamā dēkaiņa Indiānas Džonsa lomā.

Kadrs no S. Spīlberga filmas.

Zinošāki cilvēki atcerēsies, ka šeit, tikai divu stundu gājienā no Petras, atrodas arī *Jabal Hārūn* jeb Ārona kalns.

Šo kalnu par svētu uzskata kā musulmaņi, tā arī kristieši, jūdi un samarieši, jo te ir miris Mozus brālis Ārons un šeit tas ticis arī apglabāts.

Vecajā Derībā ir vairākas tiešas norādes uz Petru (tajā laikā sauktu par Selu), senākā no tām – Otrajā Kēniņu grāmatā (14:7), bet Bizantijas administratīvajā sarakstā Hierokls (*Hierocles*) 717.–719. g. piemin Petru starp desmit Palestīnas provinces pilsētām. Kipras Georgija (*Georgius Cyprius*) rakstos 1043.–1057. g. starp Palestīnas piecpadsmit pilsētām tiek minēta arī Petra.

Paši aizsākumi

Patiesībā viss sākās ļoti, ļoti sen, kad kembrija laikā (pirms aptuveni 500 miljoniem gadu) plašā mūsdienu Petras apkārtnē bija sekla jūras piekraste ar varenām kāpām. Jūras nestā smilts sauszemē tika pārpūsta, veidojot plašus kāpu masīvus vairāku desmitu metru augstumā. Mūsdienās tie ir tumši sarkani un cieti Umišrinas smilšakmeņi (kvarca arenīti), kas veido pret Nāves jūru vērstās stāvkrastu klintis un kraujas. Šos smilšakmeņus pārsedz gaiši pelēki un balti nedaudz jaunāki ordovika (veidojās pirms 440–480 miljoniem gadu) Dizī smilšakmeņi. Tie ir stipri cementēti ar karbonātiem un ainavā izceļas kā atsevišķi stabi, to grupas vai pacēlumi. Bet pašā augšā redzami mēļi un balti krīta perioda sākuma posma (veidojās pirms 120–140 miljoniem gadu) Kurnubas smilšakmeņi, tie ir vāji cementēti un mūsdienās atpazīstami vērojamā reljefa lēzenās nogāzēs. Tikai reljefa augstākajos punktos atrodami vēl krīta perioda baltie vai viegli pelēkie kaļķakmeņi. Tos viegli atpazīt pēc dau-

dzajām pamestajām akmens lautzuvēm, kas šeit tiek izmantotas jau vairākus tūkstošus gadu. Visus šos veidojumus var ieraudzīt kā maz mainīgu slāņmiju visā Vadiarābas plato teritorijā. To lielākā ģeoloģiskā griezuma daļa atsedzas līdz pat 70 m augstos senos stāvkrastos, kurus dažādo daudzas senas klinšu plaisas un kanjonveida periodisku ūdensteču veido-tas ielejas un sengravas (*siqs*).

Vizuāli paši krāšņākie ir Umišrinas smilšakmeņi, īpaši to vidējā daļa, kur smilšakmens nav tik ciets un to rotā ļoti daudzas dažādi krāsotas slāņmijas bez kādas atpazīstamas secības un likumsakarībām. Tieši šeit, Petrā, kā senatnē, tā arī mūsdienās visvieglāk pamanāmi kārtaini koši dzelteni, oranži, sarkani, pelēki, brūni, gaišsārti un pat violeti smilšakmeņi. Šīs krāsainās joslas ir izvietotas šķērsām smilšakmeņu kārtiņu dabiskajam kārtojuma, kas papildus sniedz daudz plašākas iespējas krāsu daudzveidības novērojumiem, aplūkojot tos dažādos šķēlumos un plaknēs.

Interesanti, ka smilšakmeņus šeit patiesībā veido bezkrāsaini kvarca graudiņi, ko cementē silīcija, kalcija, dzelzs, alumīnija, mangāna, nedaudz arī nātrija un litija sāļi, kuru sadalījums un dominantes arī nosaka visai daudzkrāsaino slāņmiju. Veiktie ģeokīmiskie pētījumi norāda, ka šeit ir vērojams Liziganga

joslojums – pazemes ūdeņu darbības rezultātā veidojas ar atsevišķiem sāļiem bagātinātas un izskalotas josliņas, kas nebūt neatkārtoto slāņu

sākotnējo sekla ūdensbaseina piekrastes un seno kāpu izgulsnēšanās secīgumu. Zināms, ka šo sāļu avots ir augstāk un zemāk iegulošo iežu ar dažādiem sāļiem bagātinātais karbonātu cements, bet pārskalots tas vairs nav izturīgs. Rezultātā krāšņi joslotaits smilšakmens ir neizturīgs pret dēdēšanu un ir arī viegli apstrādājams, tostarp tajā viegli veidojami arī dažādi attēli un uzraksti. To zināja ne tikai senie Petras iedzīvotāji, bet arī tūkstošiem apmeklētāju, kuri šeit diemžēl atstājuši zīmes par savu ierašanos.

Petra un visa Nāves jūras apkārtnē ir tektoniski aktīva zona, kas sākas no dienvidos esošā Akabas (Eilat) līča uz ziemeļiem pa Arabas ieleju, cauri Nāves jūrai uz Jordānas ieleju un tālāk gar Sīrijas krastiem, līdz iestiepjas Turcijas teritorijā pa Džeihšanas ieleju. Tā ir aktīvā Nāves jūras rifta zona, kas norāda uz Arābijas un Āfrikas tektonisko plātņu mijiedarbību. Tādēļ šeit ir sastopama tik ekstremāla dabas ainava kā beznoteces ezers Nāves jūra 409 m zem Pasaules okeāna līmeņa ar sešas reizes augstāku sāļumu kā okeānos, kraujiem un sausu ieleju izrobotiem krastiem. Šeit ir biežas zemestrīces, sastopami karstie avoti.

Akmens laikmeta posms

Tikai 15 minūšu gājiena attālumā no pašas Petras centrālās daļas atrodas Beida (*Beidha*), kur atklāta plaša aptuveni 6500 gadus veca mednieku vācēju apmetne. Tās iedzīvotāji jau uzturēja kazas un aitas, kā arī bija iekārtojuši nelielus laukus dārzu audzēšanai. Tie ir paši senākie zināmie šī reģiona iedzīvotāji – edomīti (sarkanie), kas daudz vēlākos gadsimtos veidos Bībelē aprakstīto Edomeju. Tomēr šī Edomejas daļa ir province ar nebūt ne pievilcīgiem dabas apstākļiem, un iedzīvotāji pakāpeniski pārvietoja uz ziemeļiem – uz jaunu dzīves vietu Palestīnas dienvidos. Interesanti, ka arī

sengrieķu vēsturnieka Hērodota māte ir bijusi nabatie, bet tēvs – no idumejas tautas.

Beida – senās mītnes rekonstrukcija.

Agro metālu laiks

Plašāk reģionā arheologi šo laiku datē kā vidējo bronzas laiku atbilstoši metālapstrādes izmaiņām aptuveni 1550 gadus pirms mūsu ēras un ēģiptiešu armijas veiktās daudzu seno pilsētu nopostīšanas Palestīnā. Turpmākajos gados Tutmos III vien organizēja 16 militāras laupīšanas un iebiedēšanas karagājienus uz Palestīnu, Sīriju un Jordāniju, kā rezultātā iepriekšējais pilsētu–polišu dzīves veids šeit pārtrūka.

Petras apkārtnē šajos laikos varēja pastāvēt Edomītu valsts, par kuras eksistenci nav drošu arheoloģisku liecību. Šī laika priekšmeti un retas materiālās liecības ir atrastas, tomēr par to piederību nomadu nabatiešiem vai daļēji ciematos dzīvojošajiem edomītiem nav vienota viedokļa.

Arī senākām rakstītām liecībām te nav viennozīmīga skaidrojuma. Vecā Derība (Genesis 25:13) norāda, ka nabatiešu nomadi apdzīvo visu teritoriju starp Eifratu un Sarkano jūru, bet citi ebreju senatnes pētījumu avoti (Zenona papirusi) norāda, ka jau šajā laikā nabatieši un arābi uzskatāmi par sinonīmiem. Tomēr zināms, ka sākot ar 586. g. p.m.ē. edomīti sāka pakāpeniski migrēt uz ziemeļiem, bet atbrīvoto tuksnešaino telpu sāka aizņemt nabatiešu klejotāji, kuri ļoti īsā laikā jau te dominēja.

Nabatiešu posms

Nav zināms, kā risinājās notikumi starp 6. un 4. gadsimtu pirms mūsu ēras, bet nabatiešu klejotāji te veidoja aizvien plašāku apmešanās vietu. Posma noslēgumā izveidojās pastāvīgi apdzīvota vieta. Grieķi vēlāk to sauca par Selu un Petru, romieši – par *Requem* un arī par Petru, savukārt kaimiņi vēlākos laikos – par Mozus ielejas pilsētu, bet dominējot arābu kultūrai – *al-Khazneh*.

Nabatieši ļoti ātri apguva jaunās dzīves ērtības apdzīvotajās vietās un savā vairumā pameta nomadu dzīves veidu. Tie kļuva par nodokļu iekasētājiem, ņēma maksu par droša eskorta pakalpojumiem tirdzniecības karavānām. Šajā nozīmē Petra bija ideāla vieta – slēpta starp klintīm, grūti pieejama un nezinātajam nesasniedzama. Grieķu vēsturnieks Diodors par tā laika Petru raksta: “(..) vieta ir īpaši droša, bet to nesargā nekādas sienas”.

Mūsdienās pēc daudzu kameru un klinšu telpu pārbūvēm nav viegli atpazīt, kas no visa tā kādreiz kalpojis vietējai fortifikācijai, bet nepilna gadsimta laikā Petra kļuva par pašu nozīmīgāko visa reģiona tirdzniecības ceļu krustpunktu. Vienlaikus – arī krustcelēm starp arābu, asīriešu, ēģiptiešu, grieķu un romiešu kultūrām. To zināšanas nabatiešiem ļāva ne tikai uzturēt spēcīgu Nabatijas pārvaldi, bet arī izbūvēt Petras monumentālos tempļus, alu pilsētas nišas, katakombas un dzīvojamās telpas, arī atsevišķas savrupas būves. Tās vēlākos laikos tikai daļēji tiek pārbūvētas un pielāgotas ciltiem mērķiem, bet tas ir tas, ko mēs varam redzēt mūsdienās!

Petras aizsākumi – kapsēta

Pilsēta līdz šim nezināmu iemeslu dēļ tika veidota kā nekropole, kur klinšu sienās mīkstos smilšakmeņos tika kaltas kapenes (*attēlā blakus*). To izmēri bija ļoti atšķirīgi – no senākajām nepilna kvadrātmetra lieluma līdz vairākiem simtiem kvadrātmetru katrā no vairākām savstarpēji savienotām telpām (“karaliskās kapesnes”). Vēsturiskā skatījumā ir mainījušies ne tikai šo kapenu izmēri, bet arī griestu augstumi,

virsmu apstrādes kvalitāte, dekori un arī piekļūšanas iespējas šīm telpām.

Daudzi uzskata, ka sākumā tā bijusi tikai nekropole, kurā pastāvīgi dzīvojuši tikai kaprači, sargi, akmeņkaļi, mākslinieki un kultu uzturētāji, bet plaši reliģiozi pasākumi notikuši pāris reizes gadā. Mūsdienās uzskati par to pamazām mainās, jo Petras apkārtnē atrastas tā laika apmetnes un ciemi, pastāvīga dzīve tomēr ir ritējusi arī pašā pilsētā. Tomēr jāņem vērā, ka nabatieši šajā laikā bija izteikti nomadi un ikdienā dzīvoja tuksnesī teltīs, savukārt kolektīvas apbedīšanas tradīcijas tie bija pārņēmuši jau no edomītiem.

Pilsētas izaugsmes pamats – unikālas irigācijas būves

Nekropolei augot par pilsētu un pastāvēt plāniem ne tikai nodrošināt pašiem sevi, bet arī piesaistīt arvien vairāk tirgotāju karavānu, tika veidota visai unikāla ūdensapgādes sistēma.

Ūdens šeit, tuksneša nomalē, pieejams tikai pavasaros, kad augšējā plato dažas dienas intensīvi līst lietūs, kas uz ļoti īsu brīdi appludina šo tuksneša daļu (tos sauc tuksnešu plūdiem). Šo ūdeņu savākšanai senie nabatieši izbūvēja ūdens savākšanas sistēmu ar vairākiem aizsprostiem, klintīs izveidoja kaltus baseinus (cisternas), kā arī pietiekami sarežģītu ūdens tālākās sadales cauruļvadu sistēmu. Tā tika papildināta ar ūdeni no avotiem, kas atradās pat 8–10 km attālumā. Interesanti, ka minētajos būvdarbos tika izmantots būvkaļķis un cements, kas šajā reģionā ir visai unikāla parādība.

Klintī iekalts ūdensvads, kas nodrošināja nepieciešamo spiedienu sadales tīklos pilsētā.

Ne mazāk grūti aptverami ir arī tuksneša apstākļos sagādātie dzeramā ūdens daudzumi pilsētnieku vajadzībām. Pēc rekonstrukcijas romiešu laikā centralizētās ūdensapgādes jauda bija aptuveni 100 m³/stundā, kas šeit mītošajiem 30 tūkstošiem iedzīvotāju nodrošināja vidējo patēriņu vismaz 0,04 m³ diennaktī.

Nabatas galvaspilsēta

Gadsimtiem ilgi nabatieši dzīvoja teltīs, bet klintīs kala kapenes tikai aizgājējiem, neveidoja nevienu tempļu vai pielūgsmes vietu. Tomēr 2. gadsimtā pirms mūsu ēras Petra kļuva par Nabatas karalistes galvaspilsētu, kas izklaidus starp klintīm un arī augšā uz plato aizņēma aptuveni 10 kvadrātkilometrus lielu teritoriju. Tā bija pati lielākā pilsēta visai plašā apvidū, kas turklāt spēja nodrošināt pati sevi ar lopkopības un lauksaimniecības produktiem, kā arī tos pārdot, jo izcilā ūdens apsaimniekošanas sistēma terasētos laukos ļāva iegūt vairākas ražas gadā. Tas vien jau bija pietiekoši, lai kļūtu par galvaspilsētu, un, ja ņem vērā vēl seno nekropoli un iespējas to attīstīt, tad šaubu vairs nebija nekādu. Tomēr interesanti – kāpēc galvaspilsēta netika izbūvēta plato līdzenuma daļā pie laukiem un plašajām mākslīgi veidotajām ūdenstilpēm, bet tieši nekropoles centrālajā daļā?

Pēc Aleksandra Lielā karagājiena līdz laika posmam, kad Romas impērija kļuva par dominanti reģionā, nabatieši bija

aktīvi tirgotāji un piesaistīja savai zemei arvien vairāk karavānu un preču, kas kļuva par ekonomisko pamatu vienai no pašam sekmīgākajām komerciālajām sabiedrībām Tuvojos un Vidējos Austrumos. Spējas orientēties tuksnešos, droši nogādāt karavānas līdz nezināmiem avotiem, bet kamieļus un zirgus – starp tuksnešiem slēptās ganībās vairoja uzticību, ko tikai pastiprināja Petrā izveidotā ūdens apgādes un apsaimniekošanas sistēma. Tas bija Nabatas karalistes paša augstākā uzplaukuma laiks, kurā tika izveidota lielākā daļa no tiem senatnes pieminekļiem, kas redzami arī mūsdienās, apmeklējot Petru.

Juku laiki

Pie visa vainīgi bija paši nabatieši, kuri tik strauji uzlaboja savu labklājību, ka interesi par tiem sāka izrādīt tuvāki un attālāki kaimiņi, it īpaši ziemeļos. Tā pēc Aleksandra Lielā nāves pilsētas iekarošanai tika sūtīts karaspēks, bet pilsēta atpirkās. Tirdzniecības saglabāšana tika uzskatīta par augstāku vērtību, tomēr karaspēka klātbūtne plašā apkārtnē šos

ceļus nepadarīja par drošākiem. Bet arī nabatieši nezaudēja modrību un, kamēr turpinājās grieķu ģenerāļu strīdi par Aleksandra Lielā impērijas sadalīšanu, nabatieši palielināja savu ietekmi tirdzniecības ceļos tālāk uz ziemeļiem. Lai arī formāli kara stāvokļa nebija un militārā agresija nedraudēja, tomēr pastāvēja ievērojama nedrošība, par ko liecina šajā laikā izveidotās kapenes – vienkāršas un primitīvas, nereti līdz galam nepabeigtas.

Šajā laikā Petra kļuva par galveno garšvielu tirdzniecības punktu visā reģionā, bet pēc nozīmes tām sekoja dārgakmeņi, balzāmi, bitums un nedaudz arī Ķīnas zīds. Lai arī Petra nekad nav tikusi tieši iekarota vai izpostīta, tās apbūvē, arhitektūrā, kā arī galveno dievību maiņās ir viegli izsekot vi-
siem šiem posmiem.

Ir vēl kāds papildus pieminams apstāklis šo juku laikā – tie ir dabas apstākļi. Šajā laikā kļuva daudz sausāks un Nāves jūras jau ilgstoši krītošais līmenis sasniedza zemāko atzīmi – 430 m zem okeāna līmeņa jeb par 21 m zemāk kā mūsdienās. Netieši tas norāda, ka pārvaldes un administrēšanas problēmas pastiprināja izteikts dzeramā ūdens trūkums Petrai un tās apkārtnē. Bija nepieciešama esošās ūdens apgādes sistēmas rekonstrukcija un jaudas palielināšana, kas šajā posmā kavējās.

Hellēnisma posms un Ēģiptes ietekme

Juku laiku noslēguma posmā ievērojami palielinājās grieķu kultūras un dzīves veida ietekme, to būtiski pastiprināja Aleksandra Lielā sekmīgā šīs teritorijas iekarošana (332. g. p.m.ē.). Tika būvētas jaunas pilsētas (Gadara), pārdēvētas vecās apdzīvotās vietas un veidoti citi karavānu ceļi. Šis posms Petrai nebija saimnieciski sekmīgs, jo tika zaudēta ievērojama kravu daļa, bet esošo būvju dekorācijās parādījās izteikti hellēnisma laika dekori, arī raksturīgās statujas.

Sekojošajā periodā dominēja Ēģipte, kas pēc Ptolemaju veiktās pašas Ēģiptes konsolidācijas pārvaldīja mūsdienu Jordānijas teritoriju no 301. līdz 198. g. p.m.ē., tam sekoja Sīrijas valdnieku Seleikīdu pārvalde līdz 63. g. p.m.ē. Tomēr šī pārvalde bija ļoti minimāla un, cik zināms, aprobežojās ar noteiktu nodokļu pieprasīšanu, bet nejaucās Nabatas pašpārvaldes (karalistes) iekšējā dzīvē.

Romas impērijas posms

Romas lielvara sniedzās ievērojami ārpus tās formālajām administratīvajām robežām un Nabatas karaliste ilgstoši lūdzta Romas palīdzību, lai izveidotu sardzes punktus tirdzniecības ceļu un karavānu aizsardzībai. Pastarpināti jau no 63. g. p.m.ē. Nabatas karalisti pārņēma romieši, pārdēvējot to par *Arabia Petrea*. Nekavējoši sākās Petras pārplānošana un pārbūve par Romas impērijas pilsētu. Tomēr nauda darīja savu un pilsētnieki vēl vairākkārt mēģināja atbrīvoties no Romas pārvaldes, atbalstot dažādus dumpiniekus, bet vienmēr atpirkās ar ļoti lielām soda naudām. Tomēr no iekļaušanas Romas impērijā Nabatu joprojām sargāja līgums starp Romu un Nabatas pēdējo valdnieku Rabelu II. Pēc Rabela II nāves romieši ienāca Nabatas karalistē un m. ē. 106. gadā Romas imperators Trajāns pieprasīja Petrai izbūvēt jaunu centrālo ielu ar kolonādi, iekārtot pirtis un strūklakas, arī nelielus parkus un amfiteātri. Tika rekonstruēti arī ūdensvads, izbūvēts akvedukts. Šajā pilsētas daļā tiek iekārtota arī centralizēta kanalizācija, bet klintis kalnajās dzīves vietās

vietām tiek izmantoti jaunās modes un varas nestie dekori un uzlabojumi – paplašinātas logu un durvju ailes, izveidoti sienas dekori un ornamentācija u. tml. Par tā laika pilsētu ir saglabājušās ģeogrāfa Strabona piezīmes, kur atzīmēts ne tikai nabatiešu izteiktais materiālisms, bet arī pilsētas iedzīvotāju skaits, kas tolaik bija sasniedzis jau 20–30 tūkstošus.

Lai arī Petrai kā bijušajā Nabatijas karalistes galvaspilsētā tika veikti ļoti plaši pārbūves un uzlabošanas darbi, tā strauji zaudēja savu komerciālo nozīmi – tirdzniecības ceļi novirzījās uz Palmiru Sīrijā, kamēr panākumi kuģniecībā ļāva droši nogādāt kravas apkārt Arābijai.

Kristietības ienākšana

Mūsu ēras 4. gadsimtā Konstantīns I kļuva par Romas pirmo kristīto imperatoru. Dažu gadu laikā visā impērijā senās elkdievības tika izpostītas, iznīcinātas un aizstātas ar jaunajām. Arī Petrai kopš 350. gada tika izveidota sava bīskapija un dažas klintī kaltās grotas pārveidotas baznīcas vajadzībām. Pavisam drīz tapa arī pilnīgi jauna, klintī kalta katedrāle ar krāšņām mozaikām uz sienām, grīdas un griestiem. Baznīcas vara nostiprinājās, 330. gadā nodibinot Austrumromas impēriju ar galvaspilsētu Konstantinopolē, bet 313. gadā kristietība kļuva par impērijas oficiālo reliģiju. Petrai šis pārmaiņas atspoguļojās ar aizvien biežākām krusta zīmēm būvju sienās un dekoros, daudzi iepriekšējo dievu attēlojumi tika izdzēsti un aizvietoti ar jauniem simboliem. Tomēr arheoloģiskās liecības rāda, ka vismaz līdz 5. gadsimtam šeit sekmīgi sadzīvoja jaunā reliģija un bīskapija ar senos dievus pielūdzošo vietējo aristokrātiju.

Saimnieciskās dzīves panikums

Bizantijas impērijai bija savi plāni par tirdzniecības ceļu attīstību un nostiprināšanu, diemžēl tajos aizvien mazāka loma tika paredzēta Petrai. Tomēr vislielāko triecienu tā guva 363. gada zemestrīcē, kad tika sagrauta vismaz puse no pilsētas. Saimnieciskajai dzīvei pilsētā tas bija izšķirošs trieciens, jo gāja bojā daudzus gadsimtus veidotā ūdensapgādes sistēma. Pilsētā nebija ne speciālistu, ne zināšanu, ne arī naudas sistēmas atjaunošanai. Daudzviet redzami nemākulīgie ūdensapgādes kanāli, aku un tekņu rekonstrukcijas darbi nozīmēja neizbēgamu pilsētas pamešanu nākotnē. 551. gada zemestrīce sagrava arī pēdējās raktās akas pilsētā un tās turpmāk vairs netika atjaunotas.

Musulmaņu pārvalde

Tikai vairāk kā pēc simt gadiem – 7. gadsimtā – šo teritoriju iekaroja musulmaņi, bet Petrai nebija ne ar ko un ne arī kā dēļ karot. Līdz ar to tā tika apieta un šeit nenotika nekādas pārveides un pārbūves. Pilsētu vēl vairāk sagrava 747. gada zemestrīce un kopš tā laika šeit vairs nepiestāja neviena tirgotāju karavāna. Apkārtnes iedzīvotāji ap 1144. gadu gandrīz pilnībā tika pievērsti musulmanismam, bet kopš 1219. gada šī teritorija tika uzskatīta kā zudusi kristietībai un Rietumu pasaulei.

Zemestrīces

Reģions kopumā ir seismiski aktīvs, to apliecina arī ģeologu un arheologu pētījumi, kas norāda, ka pēdējo 2500 gadu laikā šeit ir bijušas vismaz 42 postošas zemestrīces. Pat Vecajā Derībā (Pirmajā Mozus grāmatā 13:10; 14:1–10) ir

nosauktas pilsētas, kuras iznīcināja zemestrīces – Sodoma, Gomora, Adma un Cebojima. Postošas zemestrīces negāja secen arī Petrai – jau pieminētās 363., 551., 747. gada zemestrīces grāva un postīja pilsētu. Turpmākajās zemestrīcēs, no kurām lielākā notika 1834. gada 23. maijā, sagruva vairāki lielie klinčstabi, ierobežojot piekļuvi Petras drupām. Bet pagājušajā gadsimtā Petru ietekmēja trīs lielākās reģiona zemestrīces 1927., 1969. un 1995. gadā.

Nav pamata domāt, ka zemestrīces fiziski iznīcināja pilsētu un tās iedzīvotājus – katrā ziņā šādas liecības līdz šim nav atrastas. Bet bez ūdens – kā no lielās ūdenskrātuves, tā arī no akvedukta un avotiem kalnos – šī vieta nevienam vairs nebija vajadzīga. Pilsēta tika pamesta uz visiem laikiem un kopš tā laika šo vietu līdz pat pagājušajam gadsimta sešdesmitajiem gadiem kā paslēptuvi no tuksneša vētrām izmantoja tikai dučis beduīnu.

Atkārtota vietas atklāšana

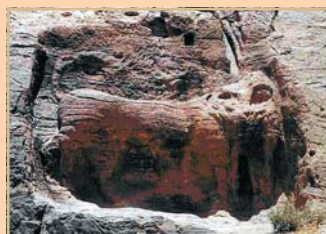
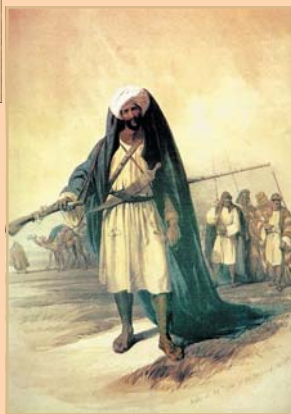
Savulaik Dānijas karaļa Frederika V īpaši veicinātā nezīnāmo Arābijas zemju apceļošana 1812. gadā ļāva šveiciešu ceļotājam Johanam Ludvigam Burkhardam (*Johann Ludwig Burckhardt*) pēc daudziem aizmirstības gadsimtiem pirmoreiz apmeklēt un vērot Petru – “akmeņi zudušo pilsētu”.

Tomēr šim ceļojumam ir sava priekšvēsture, pirms J. L. Burkharda (*sk. attēlu līdās*) no Britu Āfrikas asociācijas algota Arābijas apceļotāja un dokumentētāja kļuva par ceļojošo “šeihu Ibrahimu”. Ceļojuma pētniecības daļa sākās jau 1809. gadā Maltā, tad veda cauri vairākām pilsētām līdz Damaskai un tālāk uz dienvidiem līdz Petrai, nonākot tur 1812. gada 22. augustā. Tajā laikā šis rajons nemaz nebija drošs un Burkharda izgatavoja tikai dažas klinču kapeņu fasāžu skices, tad devās tālāk līdz Kairai, kur to gaidīja nākamais ekspedīcijas posms. Tomēr jau 1817. gadā J. L. Burkharda Kairā nomira, bet viņa vākumu par Arābijas pētījumu posmu angliiski publicē 1829. gadā. Kopš tā laika tas tiek uzskatīts par vienu no pašiem pilnīgākajiem un patiesākajiem tuksnešu arābu tautu sadzīves, apģērba un ikdienas ainu attēlojumiem.

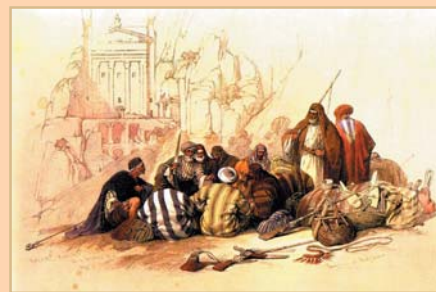
Daudz plašākus pētījumus Petrā veica divi ļoti pazīstami franču ceļotāji – Leons Labordē (*Leon de Laborde, 1807–1869*) un Luī Bellefonds (*Louis Linant de Bellefonds, 1799–1883*). Viņi satikās Kairā 1828. gadā un nolēma veidot kopīgu ekspedīciju uz Petru. Ekspedīcija savam laikam bija labi nodrošināta – tajā bija 18 kamieļi un 15 dalībnieki, kuru vidū daudzi mākslinieki, arhitekti, zīmētāji.

Pirmais publicētais Petras attēls no Labordē “Voyage en Arabie Petree” (Parīze, 1830).

Senā nabatiešu auglības dievības Dušaras attēls Petras klinčstā (6. gs. p.m.ē).

Šī bija ekspedīcija, kas arī mūsdienās sniedz pašu pilnīgāko priekšstatu par Petras veidolu gandrīz pirms diviem gadsimtiem.

Beduīnu apmetne Petrā.
D. Robertsas 1839. g. litogrāfija

Lielākie atradumi

Rakstība

Vēl pirms pusgadsimta nevienam pat prātā neienāktu, ka zīmes uz klinčiem nav tikai dekors un ir vecākas par hellēnisma posmu Nabatas valstī. Tomēr tās ir rakstītas nabatiešu valodā (aramiešu dialekts), tajā ir kalti uzraksti, arī grafi un parakstīti petroglifu (seni zīmējumi uz klinčiem) fragmenti. Visai īpatnēja ir tieši rakstība, un tiek pieņemts, ka zīmju rakstību ietekmējis vāji cementētais smilšakmens, kas veidoja ieradumu zīmes veidot savdabīgi – ģeometriski stilizēti.

Nabatiešu rakstības paraugs smilšakmens sienā.

Senā rakstība joprojām uzdod ļoti daudz jautājumu pētniekiem, un uz tiem ir visai oriģinālas atbildes un hipotēzes, tajā skaitā arī pieņēmums, ka tieši no šāda smilšakmens ar šādiem rakstiem savulaik pierakstīta Dieva bauslība. Tam ir sava loģika, jo Sinaja kalnā un tā apkārtnē nav šim nolūkam piemērotu smilšakmeņu. Un ja nu tas ir bijis Ārona kalns?

Senākās dievības

Al-Uzza (*Allat*) kā augstākā nabatiešu dievība atbildēja par ūdeni un avotiem, bet kopā ar Dušaru – par auglību. Interesanti, ka laika gaitā Dušara kļuva par grieķu vīna dievu Dionisu, jo nabatieši bēres rikoja plašas dzīres ar vīnu, kas parasti notika blakus klinčstā kapenēm īpaši iekārtotā telpā (*trichlinia*). Līdzīgi grieķu periodā Al-Uzza tika asimilēta par Afrodīti. Būtiskākās atšķirības saglabājās ziedošanas tradīcijās, jo nabatiešu senajiem dieviem līdz pat mūsu ēras septītajam gadsimtam ziedoja dzīvniekus. To asinis tika uzskatītas par dzīvības simbolu, ziedotāja saitēm ar dievu, bet upurētie dzīvnieki kopā ar dažiem citiem sēras apliecināšiem ziedojumiem vēlāk tika ievietoti ģimenes kaplīcā.

Senie tīstokļi

Petras Bizantijas laika baznīcā 1992. gadā tika atrasti 152 tīstokļi, kuru vecums tiek datēts ar mūsu ēras 528.–602. gadu. Tie ir detalizēti izpētīti, tomēr sniedz ziņas tikai par Petras norieta posma saimnieciskajiem darījumiem.

Senās Romas apbūve Petrā

Lai arī arheoloģiskie pētījumi un izrakumi Petrā turpinās jau vairāk kā gadsimtu, ir skaidrs, ka izdevies atklāt tikai ne-

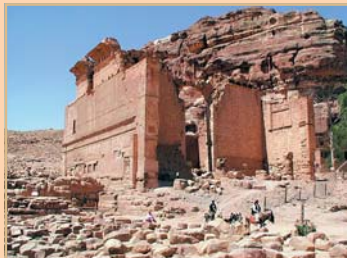

Senās Romas laika apbūve Petrā.

pilnu procentu senās pilsētas un atklājumi šeit notiks vēl daudzus un daudzus gadus.

Ēģiptes ietekme

Gan no vēsturiskā, gan arī kultūru mijiedarbības viedokļa tas ir viens no visplašāk diskutētajiem jautājumiem. Senie ēģiptieši šeit bijuši militārās misijās vairākkārt, taču tiešas liecības par viņu klātbūtni līdz šim nav atrastas. Tomēr vienu pieminekli Petras senajā daļā jau kopš pirmo ceļotāju aprakstiem sauc par faraona meitas templi, kapu jeb mauzoleju (*Dushares* jeb *Qasr al Bint*). Ēka patiesi ir ļoti savdabīga un kontrastē ar visām Petrā līdz šim zināmajām gan formas, gan apdares, gan arī izmantoto materiālu ziņā – tie ir vietējo smilšakmeņu bloki.

Faraona meitas templis Petrā.

Lai arī tempļa sienu dekori un proporcijas nepavisam neatbilst Senajā Ēģiptē raksturīgajām un vairāk atgādina kādu Babilonijas ēku, tā ir būve, kas varētu tikt

veltīta kādai izprecinātai Ēģiptes princesei, kura šeit atradusi mūža mājas.

Otrs zināmais objekts, kurā daži pētnieki saskata būtisku Senās Ēģiptes ietekmi, ir Lielais Tempļis, kuram vismaz vienas kolonas kapitēļi ir rotāti ar ziloņu attēliem. Vairākums pētnieku sliecas domāt, ka tas ir Āfrikas džungļu zilonis, kura prototipu kāds Ēģiptes valdnieks pa Sarkanu jūru ir piegādājis šeit romiešiem.

Kolumbārijs

Visai īpatnēja sava laika būve ir kolumbārijs krustnešu pili (*Jabal el Habis*). Tas attiecas uz Petras pērcromiešu periodu, kad ievērojama iedzīvotāju daļa jau bija pametusi pilsētu. Vai tā būtu tradicionālo kapeņu ekonomiskā versija? Tas var izrādīties tuvu patiesībai, jo šajā laikā tika pamests ļoti liels skaits – vairāk kā 100 – iesāktu klintī kalnu kapeņu.

Ko vēl palasīt internetā

<http://nabataea.net/waterw.html>

Dažādi mūsdienu skatu punkti

Mūsdienās Petra ir ārkārtīgi plaši izmantots zīmols, visa vietējā dzīve tiek pakļauta tūrisma pakalpojumu dažādošanai – galu galā tas ir viens no jaunajiem pasaules brīnumiem. Tomēr tikai ļoti neliela apmeklētāju daļa interesējas vairāk kā par klintī kaltajām būvēm, iespējamo Bībelē minēto vietu un neatliekami dodas uz nākošo apskates punktu (visbiežāk tuksnesi pie Nāves jūras – *Wadi Rumm*) vai tālāk uz dienvidiem – uz Ēģipti. Interesanti ir arī vietējie beduīni, kuri šeit laiku pa laikam apmetas uz dzīvi, lai arī Jordānijas valdība tiem uzbūvējusi labiekārtotu ciematu ar skolu uz ziemeļiem no Petras.

Liziganga joslas smilšakmens atsegumā Līgatnē.

Tikai nelielas apmeklētāju grupas izrāda kādu interesi par senāku civilizāciju pēdām, apkārtējo reljefu, skopo un pietiekami unikālo augu un dzīvnieku valsti, kā arī daudzkrāsainajiem iežiem. Nevienam jau nav laika šajā trakajā skrējienā pēc kaut kā. Bet var jau būt, ka nemaz tik tālu nav jāskrien un vismaz daudzkrāsu smilšakmens klintīs varam ieraudzīt tepat Latvijā? Tādu mums ir ne mazums Gaujas, Amatas, Salacas un daudzu citu upju krastos, ne mazumu krāsainu iespaidu mums sniegs arī Rīgas liča piekrastes austrumu daļas nelielās klintīs pie Tūjas, Liepupes un citur. Sarkanā smilšakmens klintīs atrodamas arī senas zīmes un raksti, tos pētījuši daudzi un katru gadu tiek atklātas jaunas vietas. Tomēr tikai Līgatnē ir senas pagrabu veidošanas tradīcijas sarkanajā smilšakmenī. Mūsdienās tās daudzējādi ir līdzīgas iepriekš aprakstītajām senajām būvēm Jordānijā. It kā te, Gaujas Nacionālā parka centrā, būtu sava mazā Petra!

Ieejas pagrabos Līgatnē.